

KAKO PISATI POVIJEST MULTIKULTURALNIH REGIJA JUGOISTOČNE EUROPE: ULOGA SPECIJALNIH KNJIŽNICA I ARHIVA

Angela ILIĆ
Institut za njemačku kulturu
i povijest Jugoistočne Europe
na Sveučilištu Ludwig-Maximilian
u Münchenu (IKGS)
Halskestraße 15, D-81379 München
E-mail: ilic@ikgs.de

Dragi čitatelji,

ovaj broj *Vjesnika istarskoga arhiva* sadrži izabrane znanstvene radove, kao i sinteze okruglih stolova s međunarodne dvojezične konferencije *Kako pisati povijest multikulturalnih regija jugoistočne Europe: Uloga specijalnih knjižnica i arhiva / Writing History in Multicultural Regions of Southeastern Europe: The Role of Special Libraries and Archives*, koja se održala od 2. do 4. listopada 2019. u Pazinu i Puli. Skup je realiziran u organizaciji Državnoga arhiva u Pazinu, Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli i Filozofskoga fakulteta istoga sveučilišta te Instituta za njemačku kulturu i povijest jugoistočne Europe na Sveučilištu Ludwig-Maximilian u Münchenu (IKGS). Cilj je konferencije bio povezati znanstvenike preko akademskih disciplina i kulturnih granica s knjižničarima i arhivistima iz regionalnih institucija te uzajamno poticati razmjenu istražujući specifične načine jačanja suradnje. Među sudionicima bili su arhivisti, knjižničari, muzejski suradnici, kao i znanstvenici, prije svega povjesničari iz raznih zemalja. Održavanje skupa financijski su podržali Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i povjerenica Savezne vlade Njemačke za kulturu i medije.

Pozdravne su riječi na otvaranju govorili ravnateljica Državnoga arhiva u Pazinu i suorganizatorica konferencije Mirela Mrak, suorganizatorica konferencije dr. sc. Angela Ilić, suorganizator doc. dr. sc. Mihovil Dabo, voditeljica arhiva Centra za povijesna istraživanja / Centro di Ricerche Storiche u Rovinju Nives Giuricin, zamjenik gradonačelnika Grada Pazina Veljko Brajković te pročelnik Upravnoga odjela za kulturu Istarske županije Vladimir Torbica. Stručnu i tematsku širinu simbolizirala su i uvodna predavanja prof. dr. sc. Darka Dukovskog, koji je govorio o mogućnostima i metodologiji znanstvenoga istraživanja i pisanja povijesnih sinteza Srednje i Jugoistočne Europe, te dr. sc. Vlatke Lemić, čiji doprinos o suvremenim trendovima i stručnoj praksi u arhivima možete ovdje pročitati.

Kao gost-urednica pokušala sam prenijeti ne samo znanstveni sadržaj konferencije nego predstaviti i najvažnija pitanja koja su bila tematizirana tijekom mnogobrojnih diskusija. U tu se svrhu među tekstovima nalaze i sinteze dvaju okruglih stolova, koji su imali za cilj produbiti središnje teme konferencije konkretnim primjerima iz stručne prakse. Osim znanstvenih izlaganja, okruglih stolova i diskusija sudionici su imali mogućnost uz stručno vodstvo posjetiti i izabrane istarske ustanove koje se bave čuvanjem ili predstavljanjem regionalne povijesti i kulturne baštine: Državni arhiv u Pazinu, Muzej grada Pazina, Sveučilišna knjižnica u Puli, kao i njezinu zbirku Knjižnice ratne mornarice. Detaljan prikaz konferencije na engleskom jeziku bio je objavljen na njemačkom portalu H-Soz-Kult, kao i u časopisu *Spiegelungen. Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas* (Odrazi. Časopis za njemačku kulturu i povijest jugoistočne Europe).¹

Ideja za konferenciju *Kako pisati povijest u multikulturalnim regijama jugoistočne Europe: uloga posebnih knjižnica i arhiva* velikim je dijelom proizašla iz moga osobnog istraživačkog iskustva. Kao povjesničarka osobito se bavim poviješću srednje i jugoistočne Europe. Proučavam Habsburško Carstvo, Osmansko Carstvo i povijest mnoštva država i državnih formacija u ovom dijelu Europe tijekom povijesti pa sve do današnjega dana, a posebno me zanima istraživanje kolektivnih i osobnih identiteta i njihove konstrukcije tijekom povijesti: kako su ljudi sebe predstavljali i kako su ih drugi prikazivali. Moja najnovija knjiga, čiji sam manuskript završila 2021. i koja je ujedno i moja habilitacija na Sveučilištu Johannes Gutenberg u Mainzu, usredotočena je na dva grada: Rijeku/Fiume i Maribor/Marburg. Oba su grada tijekom povijesti imala vrlo raznoliku populaciju u pogledu jezika, dijalekata, etničkih, nacionalnih, regionalnih i lokalnih oblika identifikacije, konfesionalne i vjerske pripadnosti, društvenih statusa, političkih stavova itd., a Maribor se nalazio unutar etnički i jezično mješovite regije Donje Štajerske/Spodnje Štajerske.

Dakle, pitala sam se kako se može proučavati i pisati povijest tih (i sličnih) regija i gradova na način koji pokušava prikazati sve moguće strane, a ne samo jednu – najčešće oficijalnu ili dominantnu – narativu? Kako se može predstaviti mnoštvo perspektiva u isto vrijeme? Dok sam proučavala historiografije Rijeke, Maribora, Kvarnera i Istre, Donje Štajerske, Habsburškoga Carstva, Italije, Austrije, Mađarske, Kraljevine SHS odnosno Jugoslavije pa SFRJ i konačno današnjih država Hrvatske i Slovenije, postalo je jasno da je većina radova napisana s vrlo ograničena gledišta. Tijekom posljednjih dvaju stoljeća dominirale su prije svega nacionalne perspektive, što znači da se mnoštvo radova napisalo o »hrvatskoj« Rijeci, o »talijanskom« ili »mađarskom« gradu Fiume, pa o »slovenskom« Mariboru ili o »njemačkom« Marburgu (*an der Drau*). Nisu nedostajala ni ideološki nadahnuta djela, poput panslavenskih pa jugoslavenskih, fašističkih, nacionalsocijalističkih ili socijalističkih/komunističkih interpretacija. Drugim riječima, određeni su oblici ek-

¹ Prikaz se može pročitati pod: Mihovil DABO – David ORLOVIĆ, »Tagungsbericht: Writing History in Multicultural Regions of Southeastern Europe: The Role of Special Libraries and Archives, 2. 10. 2019. – 4. 10. 2019. Pazin, Pula«, u: *H-Soz-Kult*, 12. 12. 2019., dostupno na: www.hsozkult.de/conferencereport/id/tagungsberichte-8554?title=writing-history-in-multicultural-regions-of-southeastern-europe-the-role-of-special-libraries-and-archives&recno=3&q=Writing%20History%20in%20Multicultural&sort=newestPublished&fq=&total=28 (pristupljeno 6. srpnja 2021.).

skluzivističkih historiografija ustupili mjesto novim oblicima ekskluzivističkih historiografija. Raznolikost stanovništva Rijeke i Maribora nestala je iz tih prikaza ili je bila reducirana na binarne (hrvatsko-talijanske, slovensko-njemačke) sukobe. Stoga su se proširile jako različite, jednostrane, često (prema drugima) negativne interpretacije i kulture pamćenja, koje se uzajamno rivaliziraju. Ali povijest tih gradova – kao i povijest raznih regija, poput Istre, Kvarnera, Slavonije, Baranje, Prekmurja, Kranjske, Južnoga Tirola, Bačke, Banata, Dalmacije itd. – mnogo je bogatija i raznolikija od toga. Novi val interesa među povjesničarima za multiperspektivno istraživanje omogućuje da se i priče nevidljivih, zaboravljenih ili potlačenih manjina i društvenih slojeva saznaju i da oni postaju dio gradske i regionalne povijesti.

Ali kako doći do izvora? U procesu istraživanja povijesti Rijeke i Maribora, posebno povijesti društava, vjerskih zajednica te lokalnih novina, naišla sam na mnogo prepreka. Zbog raspršenosti povijesnih dokumenata i arhivskoga gradiva, do koje je došlo zbog višestrukih promjena država i državnih granica, zbog ratova i prisilne migracije, povijesni se izvori danas nalaze na više mjesta i u velikom broju različitih institucija. Tako se čuva arhivsko gradivo u samim istraženim gradovima (u Rijeci i u Mariboru), u trenutnim regionalnim i državnim političko-administrativnim središtima (u Zagrebu i u Ljubljani), ali i u povijesnim političko-administrativnim središtima, u Grazu, Beču i Budimpešti. Arhivsko se gradivo vjerskih zajednica čuva zatim i u povijesnim i današnjim dijecezanskim ili vjersko-administrativnim središtima, u Senju i Pápi (u zapadnoj Mađarskoj). Izvori se nalaze ne samo u arhivima nego i u knjižnicama, u privatnim i poluprivatnim zbirkama, kao i u specijalnim zbirkama muzeja i drugih ustanova. Na mom se popisu odredišta samo za primarne izvore iz Rijeke nalazilo ukupno 18 institucija (5 javnih arhiva, 2 privatna arhiva, 5 crkvenih arhiva, 6 knjižnica) u osam gradova, u pet različitih zemalja. A zbog nevjerovatne raznolikosti stanovništva u Rijeci proučavala sam izvore na hrvatskom, talijanskom, mađarskom, srpskom, slovenskom, staroslavenskom, njemačkom, engleskom, francuskom i latinskom jeziku, uključujući razna pisma i tradicije rukopisa.

Svatko tko se bavi istraživanjem povijesti Istre kao regije, imat će slično iskustvo: izvori su na nekoliko različitih jezika, čuvani u raznim institucijama, možda čak i u različitim zemljama. Raznolikost i kulturnu širinu povijesne baštine Istre otkrivaju nam i Pazin/Pisino/nekadašnji Mitterburg i Pula/Polja/Pulj u arhitektonskim i drugim tragovima rimske, venecijanske, habsburške, talijanske itd. vladavine, ali i u jezicima i dijalektima. Istra je također doživjela migraciju u obama smjerovima: Crnogorci, Bosanci i mnogi drugi našli su svoj novi dom na Poluotoku; mnogi od njih došli su kao radna snaga za rastuću rudarsku industriju u Labinu i Raši. S druge strane, velikim iseljavanjem u Sjevernu Ameriku početkom 20. stoljeća Istra je izgubila dio svoga stanovništva, no kasnije su preko povratnika nastale i poveznice s novim svijetom. Političke su tranzicije tijekom 20. stoljeća u regiji Alpe-Jadran bile posebno teške, složene i dugotrajne: spomenimo samo Južni Tirol, burnu poslijeratnu povijest Rijeke ili burne promjene u Istri. Ratovi i česta promjena granica tijekom povijesti nisu samo rezultirali pojavom novih historiografija, nego su doveli i do toga da se javne, kao i privatne knjižnice i arhivi rasipaju, podijele, da se dokumenti ukradu,

uništavaju, konfisciraju, krijumčare izvan problematičnih zona, izgube ili da prelaze u ilegalnost. Sve je ovo rezultiralo potpunim neredom i nepovratnom fragmentacijom izvora.

Sjećam se razgovora koji sam vodila prije više godina s članovima Društva hugenota u New Yorku. Pozvali su me u New York – tada sam živjela u Philadelphiji – kako bih održala predavanje, a poslije smo razgovarali o arhivskim izvorima i rekonstrukciji obiteljskih stabala. Nekoliko mi ih je ispričalo povijest svoje obitelji, počevši od imigranata hugenota u Ameriku. Budući da su svi zapisi dobro sačuvani i pristupačni, cijela obiteljska povijest, koja traje oko 300 godina, može se lako rekonstruirati. Činilo mi se da su svi znali tko je njihova praprabaka bila, za koga se ona udala i kada, na kojoj su adresi živjeli itd. Bila sam zapanjena i kao Srednjoeuroljanka, čiji su obiteljski zapisi djelomice uništeni i raštrkani kao rezultat poplava, prisilne evakuacije, bijega pred Crvenom armijom, kao i bombardiranja regionalnoga arhiva u mom rodnom gradu u Mađarskoj, bilo mi je gotovo nezamislivo da je moguće s takvom lakoćom rekonstruirati obiteljske – ili bilo koje – povijesti u jednom tako dugačkom vremenskom periodu.

Česte političke promjene tijekom povijesti nisu utjecale samo na historiografiju, nego i na rad knjižnica i arhiva – na strategiju prikupljanja i na način odabira prioritiziranja materijala za očuvanje, koji su se mijenjali sa svakim režimom i njegovom kulturnom politikom. Svaka je politička tranzicija donijela nove naglaske koji su utjecali na prikupljanje, očuvanje i javno predstavljanje arhivske građe. To je također značilo da su određene zbirke (bilo u arhivima ili u knjižnicama) prebačene u spremišta, a da nisu bile dostupne javnosti (često ni znanstvenim istraživačima), već su tamo ležale potpuno zaboravljene i u mnogim slučajevima potpuno bez nadzora ili konzervacijskih mjera. Nije čudno što su čak i inače dobro obučeni i metodološki temeljiti povjesničari radili bez uporabe (ili znanja) materijala na određenim jezicima ili iz određenih krugova, tako da postoje čitavi segmenti života i povijesnih populacija čija su iskustva bila ozbiljno podzastupljena ili uopće nezastupljena u historiografijama. Primjerice, kao rezultat kombinacije ideološkoga pritiska, političke volje i uništavanja ili namjernoga zanemarivanja materijala nakon Drugoga svjetskog rata, mađarska je manjina gotovo u potpunosti izostavljena iz slovačke historiografije, na sličan način kao što su slovačke, hrvatske, srpske i rumunjske manjine gotovo u potpunosti izostavljene iz mađarske historiografije, a Nijemci i Podunavski Švabe izbrisani su iz jugoslavenske historiografije.

Tijekom svoga istraživanja u Rijeci i u drugim gradovima Hrvatske primljena sam u arhivima i knjižnicama s velikim osmijesima i raširenih ruku nakon što su saznali da je moj materinski jezik mađarski. Zamolili su me da im malo pomognem jer oni imaju sve te arhivske dokumente na mađarskom, ali kako nitko od zaposlenika više ne zna mađarski jezik, nisu bili sigurni jesu li ti dokumenti uopće pravilno katalogizirani ili prikladno opisani u svom repertoriju od prije pedeset ili stotinu godina. Isto mi se dogodilo u arhivima u Mađarskoj s dokumentima napisanima na hrvatskom jeziku iz 19. stoljeća. Čak ni javni arhivi, ali zasigurno privatni ili crkveni arhivi najčešće nemaju osoblje ni znanje kako pravilno postupati s tim povijesnim dokumentima na drugim jezicima. Iako je u posljednjim

desetljećima političke tranzicije učinjeno puno na reorganizaciji i restrukturiranju javnih arhiva u zemljama srednje i jugoistočne Europe, još puno toga ostaje nedovršeno.

U drugim je kontekstima također moguće doživjeti slične stvari. U povijesnim regijama koje su prepolovljene zbog promjena granica: u Baranji, Srijemu, Banatu ili u Bukovini postoje knjižnice, arhivi i druge kulturne institucije koje nemaju saznanja o svojim kolegama preko granice, ali unutar iste povijesne regije, i nemaju kontakt s njima – iako ih u nekim slučajevima odvaja samo nekoliko kilometra. To nije iznenađujuće jer, kao rezultat kulturne politike nakon Prvoga svjetskog rata sve do skorašnjega vremena, prekogranični kontakti ni u najboljem slučaju nisu bili dobrodošli, a u najgorem slučaju bili su čak i strogo zabranjeni. Suradnici tih institucija često ne govore jezik svojih kolega preko granice, stoga je malo vjerojatno da će doći do intenzivne komunikacije i suradnje. Simptomatično za ovo nasljeđe jest i stanje knjižnica, posebnih zbirki, a i arhiva etničkih i nacionalnih manjina u zemljama srednje i jugoistočne Europe. Mnogi od suradnika koji su bili pozvani sudjelovati na konferenciji to nisu mogli učiniti jer da su došli u Pazin i u Pulu, nitko ih ne bi mogao u njihovoj instituciji zamijeniti – to znači da su oni obično jedini zaposlenici koji tamo rade. Postavlja se pitanje dobivaju li manjinske institucije potrebnu infrastrukturu i potporu koje im omogućuju održavanje i očuvanje izvora koji se odnose na vlastitu povijest i kulturnu baštinu. I da ne zaboravimo da je »naša« većinska skupina često manjinska skupina u susjednim zemljama, i obrnuto. Važno je prepoznati i podržavati napore za integriranje povijesti nacionalnih manjina u zemlji gdje žive, ne samo u matičnim zemljama. Naprimjer, povijest hrvatske manjine u Mađarskoj treba imati svoje mjesto i u historiografiji Mađarske, isto kao i povijest mađarske manjine u Hrvatskoj u historiografiji Hrvatske.

Institut za njemačku kulturu i povijest jugoistočne Europe na Sveučilištu Ludwig-Maximilian u Münchenu (IKGS), kao federalno financiran institut u Njemačkoj, ima mandat istraživati, sačuvati i javnosti predstavljati kulturu i povijest Nijemaca i govornika njemačkoga jezika unutar jugoistočne Europe i onih koji su samo podrijetlom iz jugoistočne Europe. Tu obvezu ispunjavamo integrativnim pristupom. Naša je radna definicija govornika njemačkoga jezika također široka: ona uključuje, između ostaloga, ne samo Nijemce nego i Austrijance, određene članove hrvatskoga, mađarskog, slovenskog itd. društva koji su se povijesno koristili tim jezikom, kao i židove koji njemački govore ili su ga povijesno govorili. Glavni je princip našega znanstvenog istraživanja uvijek ispitati i imati na umu veći kontekst, obratiti pozornost na druge manjine – a i na većinsko stanovništvo – kao i locirati primjere međukulturnih i međujezičnih kontakata, prijenosa i interakcija. To smo učinili tijekom 2020. i 2021. godine u svezi s Rijekom, koja je nosila titulu Europske prijestolnice kulture,² kao i u našim mnogobrojnim publikacijama.³ U pogledu strategije priku-

² Članci u svezi s Rijekom mogu se čitati *online* na: www.spiegelungen.net. Prijevod uvodnoga članka na hrvatski jezik (Angela ILIĆ, »Raznovrsna sjećanja na heterogeni grad. Rijeka: Europska prijestolnica kulture 2020«), može se pročitati u: *Riječ. Glasnik Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden* 60 (rujan 2020.), str. 33–35, dostupan je na: https://www.academia.edu/44173314/Rije%C4%8D_broj_60_rujan_2020_glasnik_hrvatske_kulturne_zajednice_wiesbaden_DAS_WORT_MITTEILUNGSBLATT_DER_KROATISCHEN_KULTURGEMEINSCHAFT_WIESBADEN (pristupljeno 6. srpnja 2021.).

³ Angela ILIĆ (ur.), *Bekennnis und Diaspora. Beziehungen und Netzwerke zwischen Deutschland, Mittel- und Südosteuropa im Protestantismus vom 16. bis 20. Jahrhundert*, Regensburg, 2021.; Angela ILIĆ –

pljanja za našu specijalnu knjižnicu i za naš arhiv imamo jasan fokus, a od mnogobrojnih znanstvenih, arhivskih i knjižničnih projekata željela bih istaknuti jedan koji je posebno relevantan.

IKGS izdaje već spomenuti časopis *Spiegelungen* dvaput godišnje. Iako je publikacija prvenstveno na njemačkom jeziku, postupno povećavamo udio engleskih tekstova. Godine 2018. oba su izdanja bila posvećena »Arhivima u Rumunjskoj«, tj. arhivima, knjižnicama, posebnim zbirkama, muzejima i projektima s relevantnim materijalima o Nijemcima i govornicima njemačkoga jezika u današnjoj Rumunjskoj, uključujući transilvanijske Saksonce, nekadašnje njemačko stanovništvo u Dobrudži ili židove u Bukovini koji su njemački govorili. Predstavljene su velike i male, državne, regionalne i privatne zbirke i institucije, zajedno s podacima za kontakt. Nekima od njih prijete raspadanje, a neka se gradiva ne čuvaju u pravim uvjetima ili nisu ni katalogizirana. Od čitatelja je stigao velik broj izuzetno pozitivnih reakcija i puno zahvalnosti za ovaj pokušaj prikazivanja arhivskih dokumenata koji se odnose na njemačku kulturu i povijest u ovoj zemlji. Sada su u planu slična izdanja u svezi s drugim zemljama. Bilo bi nam jako drago sakupiti dovoljno materijala za izdanje o arhivima, specijalnim zbirkama i projektima u Hrvatskoj. Za daljnje informacije možete me kontaktirati.

»Povezivanje krajolika« – *Landschaften verbinden* – geslo je IKGS-a, a to je ujedno bio jedan od ciljeva konferencije. Pored tradicionalno multikulturalne i multijezične Istre, koja je stajala u središtu pozornosti, bilo je riječi i o drugim regijama, kao i o mogućnostima budućih oblika interregionalne i prekogranične suradnje. Primjera takve suradnje ima sve više, ali prvenstveno u okviru stručnih organizacija. Okupljanjem arhivista, knjižničara i čuvara posebnih zbirki s istraživačima (uglavnom povjesničarima) pokazalo se da se svi često susreću s istim preprekama i izazovima u svom radu, a u razgovorima na tim stručnim okupljanjima došlo je do razmjene iskustava, novih informacija i ideja, ali i do povezivanja. Na kraju konferencije sudionici su se složili da je u budućnosti poželjna intenzivnija međuinstitucionalna komunikacija, posebno preko regionalnih i državnih granica, koja omogućuje kooperativno rješenje problema i izazova, ali može dovesti i do sinergije i zajedničkih projekata.

Izabrani radovi s konferencije, koje možete ovdje pročitati, predstavljaju širinu tematike regionalnih i prekograničnih izazova i suradnje s različitim stručnih i geografskih gledišta.

Vlatka Lemić iz Zagreba predstavlja opće izazove pred kojima arhivi u 21. stoljeću, u doba digitalizacije, stoje, kao i nove i inovativne načine na kojima se znanstvenici, ali i šira publika mogu uključiti u sakupljanje, očuvanje i populariziranje arhivskoga gradiva i povijesnih informacija. Posebno su naglašeni tekući europski arhivski projekti i europske suradničke arhivske platforme.

Georg Grote, povjesničar iz Njemačke koji je dugo živio u Irskoj, a sada radi u Italiji, predstavlja Irsku folklornu zbirku, koja služi kao inspiracija za kolekciju koju on trenut-

---

Florian KÜHRER-WIELACH – Irena SAMIDE – Tanja ŽIGON (ur.), *Blick ins Ungewisse. Visionen und Utopien im Donau-Karpaten-Raum. 1917 und danach*, Regensburg, 2019.

no sakuplja na regionalnoj razini u Južnom Tirolu. Grote argumentira da takve zbirke mogu upravo u etnično-jezično-kulturno-vjersko miješanim sredinama omogućiti očuvanje multikulturalne i višejezične kulturne baštine, bez da se povijesni sukobi i napetosti prešute.

Ivan Jeličić iz Rijeke s gledišta znanstvenika ukazuje na izazove pri povijesnom istraživanju u multijezičnim sredinama portretiranjem riječkoga socijalista Samuelea Mayländera i njegova suputnika u ideološkom smislu, Paola Kirchenknopfa.

Članak Olje Višković i Tullija Vorana prikazuje nastajanje i povijest nadregionalno značajne knjižnice Giuseppine Martinuzzi u Labinu, koja je upravo i dobar primjer prekogranične i multijezične povezanosti.

Sinteze okruglih stolova s temama »Međuregionalna i međunarodna suradnja« i »Izazovi istraživanja povijesti multikulturalnih sredina« zaokružuju prikaz konferencije.

Želim vam ugodno čitanje i nadam se da možemo nastaviti razgovor o tome kako se mogu poboljšati i intenzivirati prekogranična i međuinstitucionalna suradnja u svezi s poviješću i kulturnom baštinom multikulturalnih regija srednje i jugoistočne Europe.

IKGS u međuvremenu nastavlja fokusiranje na multiperspektivnom proučavanju regionalnih i nacionalnih povijesti u raznim projektima. Među planovima nalazi se multimedijalno predstavljanje znanstvenih tekstova i povijesnih fotografija o multietničkim Europskim prijestolnicama kulture, Rijeci (2020. – 2021.), Novom Sadu (2022.) i Temišvaru (2023.), kao i jedan opsežan znanstveni projekt o povijesti protestantskih župa njemačkoga govornoga područja u jugoistočnoj Europi.